

Yayın Tanıtımı: Üstün, Koray. *Çağdaş Türk Romanında Teknolojik Gerçeklik*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2022. ISBN:978-625-417-703-3, 201 s.

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Koray Üstün tarafından kaleme alınan *Çağdaş Türk Romanında Teknolojik Gerçeklik* isimli çalışma, teknoloji ile toplumun değişmesini ve bu değişimin edebiyata olan yansımaları üretim, içerik ve biçim yönünden açıklamasının yanı sıra teknolojiyle sağlanan gerçekliğin ortaya konulmasını amaçlamasıyla alanında bulunan boşluğu doldurması açısından önemli bir çalışmadır.

Çalışmanın ön sözünde belirtilen amaç doğrultusunda öncelikle teknoloji kavramının anlamsal ve düşünsel gelişimine yer verilmiş ardından teknolojinin Türk romanında bağlama nasıl yansıdığına, hangi işlevlerde kullanıldığına ve gerçeklik zemini nasıl inşa ettiğine yönelik sorular, Mehmet Eroğlu'nun *Meraklı Adamın On Gününü*, Ayfer Tunç'un *Osman*'ı, Latife Tekin'in *Manves City*'si ve Ahmet Büke'nin *Deli İbrahim Divanı* adlı romanların edebî çözümlemeleriyle cevaplanmıştır.

Çalışma, ön söz ve sonuç dışında üç bölüme ayrılmıştır.

“Teknolojinin Anlamsal Boyutu” başlıklı birinci bölüm “Kavramsal Alanı”, “Bilim-Teknoloji-Toplum (STS/BTT) Çalışmaları” ve “Teknoloji Üzerine Düşünmek: Teknolojiye Felsefi Bakış” şeklinde alt başlıklardan oluşmaktadır. “Kavramsal Alanı” başlıklı bölümde teknoloji kavramının anlamsal alanının çeşitliliğine yapılan vurguyla birlikte bu çeşitliliği ortaya koyma amacıyla kavramın çeşitli sözlüklerdeki tanımlarına yer verilmiştir. Tanımlardan hareketle teknolojinin yeniliği de beraberinde getiren “yalnızca bir bilgi türü değil, üretimsel süreçlerin başlangıcından bitişine süreklilik arz eden bir döngünün çok katmanlı anahtarı” (Üstün 3) olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca Antik Yunan'dan itibaren teknolojinin insanın doğasında var olduğu teknoloji kavramı ile açıklanmıştır. Tekniğin toplum süreçlerindeki üretime olan

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
52. SAYI / VOLUME
2022-GÜZ / AUTUMN

Sorumlu Yazar
Corresponding Author

Asena Yağmur ÇELİK

Hacettepe Üni.
Sosyal Bilimler Enst.
Yeni Türk Edebiyatı BD
Doktora Öğr.

asenayagmurcelik@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7422-1250

Atf

Citation

Çelik, Asena Yağmur. Ertuğrul, Züleyha Nurgül, “Yayın Tanıtımı: Üstün, Koray. *Çağdaş Türk Romanında Teknolojik Gerçeklik*.” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 52, 2022, ss. 217-220.

YAYIN TANITIMI
BOOK REVIEW

etkisiyle değiştirici bir gücünün olduğunu ve dolayısıyla kültürel bir boyutunun da bulunduğu çalışmada belirtilmiştir. Teknoloji ve teknik kavramlarıyla birlikte anılan bilim kavramına da “ihtiyaçları karşılamak ve yeniliği bulmak” (Üstün 8) noktalarında ortaç bir amaca bağlanmaları noktasında yer verilmiştir. Teknoloji üretiminin dünya üzerindeki otoriteler arasında önemli bir erk göstergesi olduğunun vurgusuyla teknolojinin tarihsel çizgide nasıl bir boyuta ulaştığının altını çizen Üstün, çalışmasında teknolojinin birey ve toplumların kimliklerini belirlemesinde önemli bir etkiye sahip olduğu da belirtilmektedir. “Bilim-Teknoloji-Toplum (STS/BTT) Çalışmaları” başlığı altında insanın kimliği hâline gelen teknolojinin bilim ve toplum ile olan ilişkilerine odaklanan çalışma alanına, bu alanının konu yelpazesinin çeşitliliğine ve Sanayi Devrimi’nin siyasal, toplumsal, iktisadi dönüşümlerinin ele alınmasıyla birlikte bu alanın önünün açıldığını dile getirir. Teknoloji ve toplumsal dönüşüm arasındaki ilişki üzerine odaklanan Adam Smith, Karl Marx, Immanuel Kant, Emile Durkheim, Max Weber ve Gabriel Tarde gibi isimlerin görüşlerine de yer vermiştir. Ayrıca Üstün, çalışmasında teknolojinin modern bir hal almasıyla kültür, kimlik, değer ve algı üzerinde yarattığı dönüşümleri I. Dünya Savaşı ile II. Dünya Savaşı’nın getirileriyle birlikte açıklar. “Teknoloji Üzerine Düşünmek: Teknolojiye Felsefi Bakışlar” başlıklı alt bölümde Üstün, felsefenin dallarından biri olan teknoloji felsefesine odaklanmıştır. Bu odakla birlikte teknolojinin ontolojik, epistemolojik, metodolojik, metafizik, etik ve estetik açılardan çeşitli sorularla ele alındığını; teknoloji felsefesine yönelik Sokrates’ten Frankfurt Okulu temsilcilerine kadar pek çok düşünürün görüşlerinin bulunduğunu ayrıca varoluşçu yaklaşım, fenomenoloji, eleştirel teori, pragmatik anlayış, feminizm, posthümanizm ve transhümanizm gibi anlayışlarla da teknolojiye yönelik yaklaşımların olduğunu belirtmiştir.

“Roman ve Teknoloji” başlığı çalışmanın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölüm “Romana Yansıyan Teknolojinin Toplumsal Kaynakları” ve “Kültür, Kimlik, Algı Ekseninde Türk Romanındaki Teknolojiye Betimsel Bir Bakış” adlı alt bölümlerden oluşmaktadır. Üstün, betimsel bakışı “Batılılaşma, Teknoloji ve Edebiyat”, “Gerçekçilik, Teknoloji ve Edebiyat”, “20. Yüzyıl, Teknolojik Çeşitlilik ve Edebiyat” ile “Teknolojik Araçlar” başlıkları altında çizmiştir. “Romana Yansıyan Teknolojinin Toplumsal Kaynakları”nda ise edebiyat ve teknoloji ilişkisinin “bir yazınsal metnin doğuşundan okurun eline ulaşımına dek geçen sürenin tümü, teknolojik imkânlarla” (Üstün 44) ilerlediğini dile getirmiştir. Üstün, John Hollander’in ses diziliminin dahi teknik bir bilgiye ihtiyaç duymasından dolayı edebiyatın kendisinin bir teknoloji olduğu görüşüne yer vermesiyle edebiyat ve teknolojinin temelinde nasıl derin bir ilişki olduğunu da ortaya koymuş olur. “Teknolojinin varlığını reddeden bir edebiyatın anlayışının, istenmese bile teknolojiye yer vermesi kaçınılmaz” (Üstün 45) olduğunu romantizm, Ludizm Hareketi, gotik edebiyat, Çartizm Hareketi ve fütürizm gibi akım ve hareketlerden yola çıkarak örnekler sunar. Ayrıca teknoloji kavramının sanatçıya teknoromantizm ve teknorealizm gibi yaklaşımlar kazandırdığını ve pek çok metne okuma biçimi sunduğunu da dile

getirir. Teknolojinin romandaki kurgusal işlevinin ise polisiye ve casusluk romanları ile başladığını ve günlük yaşam içerisinde yer edinmesiyle ideolojik ve kültürel bir koda dönüştüğünü böylelikle çevreci eleştirinin temel hareket noktalarından biri hâline geldiğine de değinir. “Kültür, Kimlik, Algı Ekseninde Türk Romanındaki Teknolojiye Betimsel Bir Bakış” adlı alt bölümde Türk edebiyatının teknoloji-metin-yazar ilişkisi bağlamında Dünya edebiyatıyla kronolojik bir ortaklık taşımadığını belirtmesinin ardından Türk edebiyatının teknolojiyle olan ilişkisini Divan şiiri, halk şiiri, gazavatnâme, sefaretnâme ve seyahatnâmelerden örneklerle; “Batılılaşma, Teknoloji ve Edebiyat” başlıklı alt bölümde Batılılaşmanın getirdiği teknolojinin görünümünü Tanzimat Dönemi’ndeki yazar ve şairlerin eserlerinden örneklerle; “Gerçekçilik, Teknoloji ve Edebiyat” başlıklı bölümde ise gerçekçilik akımıyla birlikte “fiziksel ve psikolojik açıdan gerçeğe bağlı kalmanın yanı sıra mekâna ait unsurlar da benzer bir gerçeklik eğilimiyle kurgulanmış ve gerçekçi yazarlar, o güne dek toplumda oluşan ‘teknolojik’ zihniyeti, eserlerinde yüzeysel olarak göstermeye” (Üstün 68) başladıklarını Servet-i Fünûn Dönemi verilen eserlerden örneklerle; “20. Yüzyıl, Teknolojik Çeşitlilik ve Edebiyat” başlığı altında “romanda teknolojik nesnelere, sıradanlıktan uzaklaşarak kimlik nesnelere, kitlesel göstergelere dönüşmüş, kimi romanlarda baht dönüşünü sağlayacak derecede etkili bir işlev’e (Üstün 73) sahip olmaya başladığını II. Meşrutiyet yıllarından günümüze kadar çeşitli ve temel romanlardan örneklerle ortaya koymuştur. “Teknolojik Araçlar” bölümünde ise romanlardaki saat, elektrik, otomobil, otobüs, telefon, radyo, televizyon, dikiş makinesi gibi anlam taşıyan nesnelere yanında çağın gerçekliğini gösteren fotoğraf makinesi, elektrikli ev aletleri, modern ulaşım araçları ve internet gibi teknolojik nesnelere romanlarda nasıl yer aldığını ve içinde hangi göstergesel anlamları barındırdığını örneklerle birlikte açıklamıştır. Bu araçlardan hareketle romanlarda teknolojinin görünümünün

“1. Mekân betimlemelerinde gerçekliği oluşturmak amacıyla adı geçen teknolojik nesnelere. 2. Anlatma zamanını somutlaştırmak için kullanılan teknolojik aygıtlar. 3. Sosyal, siyasal ve ekonomik nedenlerle doğan kutuplu yapı içerisinde göstergesel değer taşıyan nesnelere ve bu nesnelere ilişkilendirilen kişilerin zihniyetini somutlaştırmak adına yapılan vurgulamalar. 4. Olayın akışını değiştirme gücüne sahip kilit araçlar.” (Üstün 108)

şeklinde gerçekleştiğini dile getirmiştir. Böylelikle teknoloji, toplum ve edebiyat ilişkisi gibi geniş ve ucu açık bir konunun ana hatlarıyla belirtilmesi amacıyla temel metinlerden hareketle üretim, içerik ve biçim yönlerinden ortaya konulmuş olur.

Üçüncü bölüm “Teknoloji Odağında Roman İncelemeleri” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm “Polisiye Kurguda Teknoloji: *Meraklı Adamın On Gününü*”, “Teknolojik Yoksunluk: *Osman*”, “Teknoloji ile Değişim: *Manves City*” ve “Yeni Toplumcu Gerçekçilik: *Deli İbrahim Divanı*” başlıklarından

oluşmaktadır. Teknoloji odağında okunan romanların içeriğinden bahsedildikten sonra teknolojinin nasıl ve hangi amaçla kullanıldığına, teknolojinin kurgu ve gerçeklik zeminini nasıl inşa ettiği üzerinde durulmuştur. Ele alınan romanlarda tespit edilen teknolojik aletler ve kullanılan teknolojik aletlerden hareketle anlatının hangi zaman diliminde geçtiğinin tespitine yer verilmiştir.

Teknoloji, günlük hayat içerisinde yer edinmesinden sonra bir kimlik hâline gelmesiyle birlikte edebiyatta da günlük hayat içerisindeki farklı kullanımlarıyla, çeşitli kimliklerle ve görüşlerle bir görünüm kazanmıştır. Teknolojinin edebiyatta kullanılmasıyla anlatı içindeki çağ veya tarihin tespit edilebilir bir nitelik kazanması, ideolojik bir aygıt dönüşerek kahramanın kimliğini işaret etmesi, teknolojinin toplum ve kültür üzerindeki dönüştürücü gücünü ortaya koymasıyla birlikte *Çağdaş Türk Romanında Teknolojik Gerçeklik* isimli bu çalışma alanında bulunan boşluğu dolduran, edebiyat eleştirisi bakımından son derece dikkate değer ve yeni okumalara ışık tutan bir çalışmadır.